

2 Последници от разпространението на огнестрелни оръжия сред населението

2.1 Наранявания с огнестрелни оръжия

Изследователският екип проучи множество източници, за да измери въздействието на МОЛВ върху общественото здраве в България, в това число болнични и полицейски статистики и съобщения в медиите. Най-полезни се оказаха данните на НСИ, събирани въз основа на информация, предоставена от общинските управи. Прегледът на медийните съобщения за наранявания с огнестрелно оръжие не разкри много нова информация, тъй като медиите разчитат предимно на официалните полицейски констатации.

Поддържането на архив и обменът на информация в рамките на системата на здравеопазването в най-добрия случай е разпокъсано. Не бяха открити надеждни данни от болничните архиви за наранявания с огнестрелни оръжия. Когато в болница или в спешно отделение бъде приет пациент, ранен с огнестрелно оръжие, случаят се регистрира само от гледна точка на телесната повреда, напр. "фрактура", или "разкъсано сухожилие"¹⁶⁶. Повечето (макар и не всички) болници разполагат денонощно с дежурен офицер от полицията, на когото трябва да се съобщават всички случаи на огнестрелни рани, независимо дали е налице криминална проява. Когато това се случи, полицията регистрира случая и го категоризира като такъв с фатален изход или не, или като самоубийство. (Нито полицията, нито НСИ предлагат статистика за нараняванията с огнестрелно оръжие по вид телесната повреда). Интервюта с медицински служители дават поне две причини, поради които данните на полицията може да са по-непълни от тези на НСИ. Първата е, когато раненото лице предпочита да не се намесва полицията, понеже нараняването е свързано с криминално деяние. В тези случаи се подкупват лекарите или дежурният полицай да не съобщават за случая. Втората причина е при случаите на самоубийство на военен, което се отчита от НСИ, но не и в полицейската статистика, понеже това е в юрисдикцията на военна полиция¹⁶⁷.

2.1.1 Наранявания без фатален изход

Сейфъръърърлб. 2004.

Според данни на полицията през 2003 г., полицията е регистрирала 42 наранявания с огнестрелно оръжие, които са класифицирани като случайни. По-голямата част от тях, или 27, са нанесени със законно притежавани оръжия, а 15 – с нелегални оръжия. Освен това, има 35 наранявания, класифицирани като криминални деяния, 19 от които са били извършени със законно притежавани оръжия, а останалите 16 – с незаконни. От Таблица 21 става ясно, че след нарастване в периода 1999 г. – 2001 г., през 2003 г. несмъртоносните наранявания са се върнали на нивото си от 1999 г. Интересно е да се отбележи, че броят на нараняванията с огнестрелно оръжие не следва увеличението на броя на регистрираните оръжия в страната. Възможно е това да се обясни с въвеждането на курсовете по употреба на оръжие и мерките за правилно съхранение, които са задължителни за всички получатели на разрешение. Екипът се опита да разбере до каква степен се спазват законите за съхранение на оръжия в домовете, но не стигна до категорично заключение от наличната за това информация. Докато респондентите в социологическото изследване са наясно с правилата за безопасно съхранение (виж раздел 3.3), от дълбочинни интервюта със собственици на оръжия стана ясно, че много от тях не притежават изискваните метални каси за съхранение¹⁶⁸.

Снимка 8: Каси за съхранение на оръжие на специализирано изложение в София, септември 2004.

Макар и да не дава нова статистическа информация, медийното отразяване на инциденти с огнестрелно оръжие позволява все пак да се направи профил на лицата, замесени в съобщаваните инциденти с огнестрелни оръжия, както на жертвите, така и на извършителите. Трябва да се спомене, че медиите се интересуват предимно от случаи, свързани с организираната престъпност, така че този източник не предлага материал за изводи относно това какви са типичните жертви на нараняванията

¹⁶⁶ Интервюта по телефона с болнични служители, виж Приложение Ж.

¹⁶⁷ Сега, 24 януари 2004 г.

¹⁶⁸ Интервюта с притежатели на оръжия, септември-ноември 2004 г.

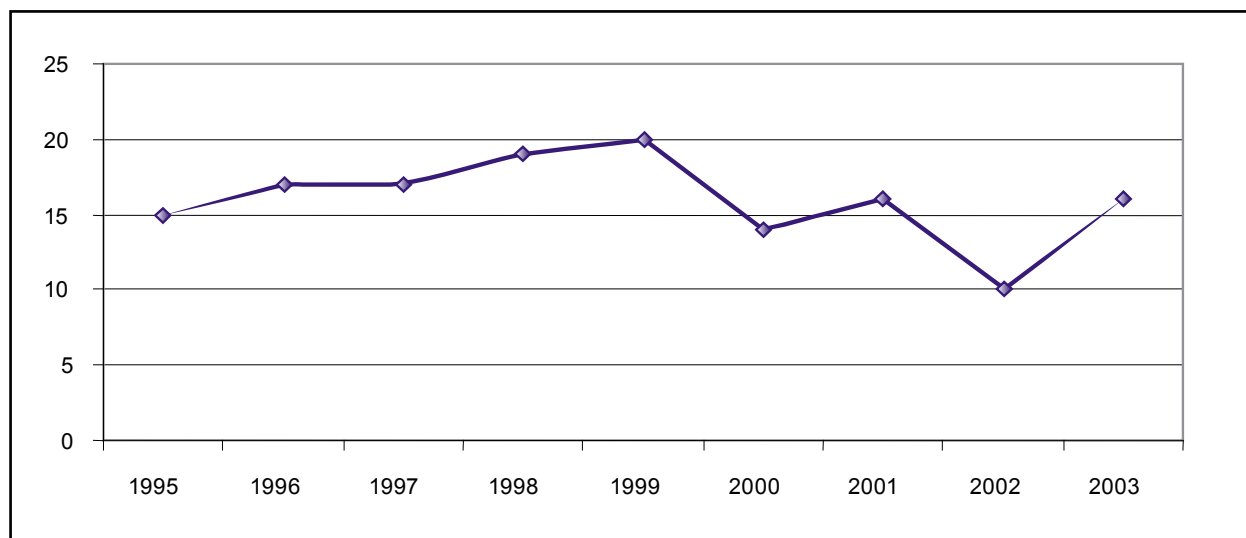
с нефатален изход. Съобщенията за периода 2002-2003 г. показват, че повечето жертви на наранявания с огнестрелно оръжие са мъже на възраст между 20 и 30 години. Голяма част от тях са замесени в незаконни дейности, най-често в търговия с наркотици. Често, но не винаги, използваните оръжия са незаконни. Преобладават случаите, при които се използва пистолет “Макаров”, макар при няколко инцидента през 2003 г. (ясно свързани с мафията), да са използвани автомати “Калашников”. Най-често срещаното нараняване, за което се съобщава в медиите е стрелба в краката.

ГОДИНА	1999	2000	2001	2002	2003
Наранявания с огнестрелно оръжие	75	87	102	75	77

Таблица 21: Наранявания с огнестрелно оръжие (1999-2003 г) ¹⁶⁹.

2.1.2 Фатални наранявания

Статистическите данни за фаталните наранявания бяха получени от НСИ и от полицейската регистрация. Опитът да се съпоставят данните показва несъответствия, като полицейската статистика, по правило, отчита по-малък брой инциденти (това може би се дължи на трудността, която вероятно срещат тези, които събират първоначалните данни при разграничаването на двата типа фатални самонаранявания – самоубийство и нещастен случай). За разлика от самоубийствата, полицията събира данни за фаталните наранявания от доста по-дълго време (виж графика 7).

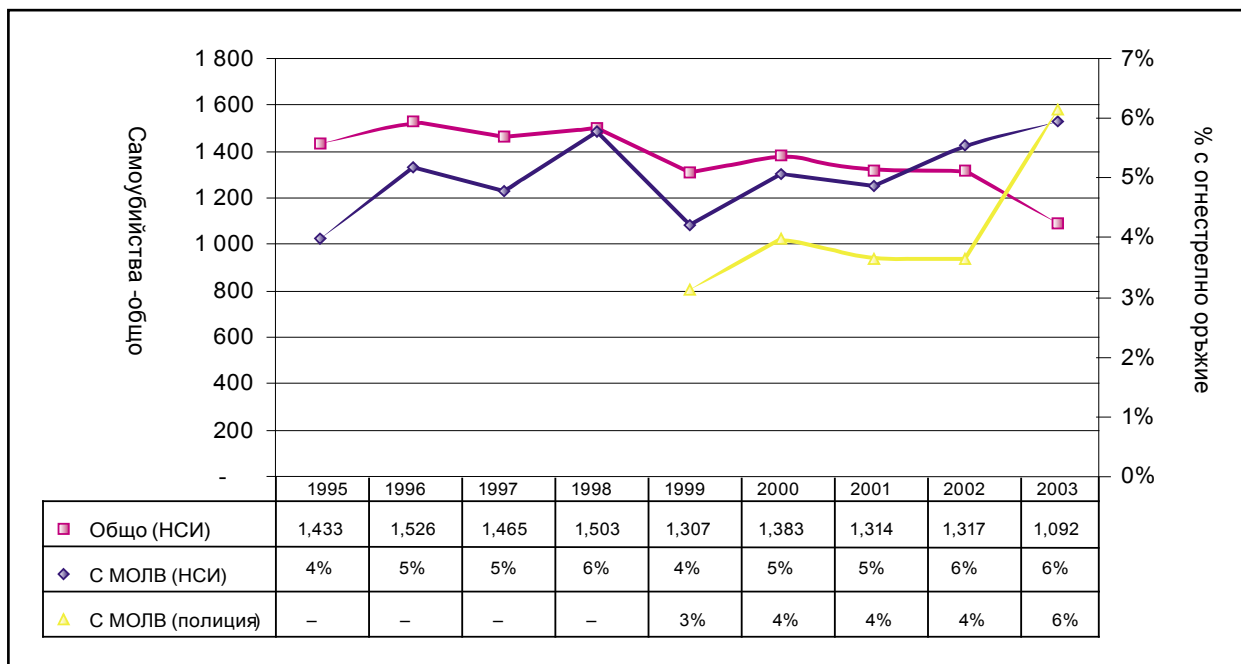

Графика 7: Регистрирани фатални наранявания ¹⁷⁰.

Анализът на данните, както от полицията, така и от НСИ, показва, че за разлика от убийствата, повечето от самоубийствата се извършват със законно притежавани оръжия. И тук по същите причини между данните на полицията и на НСИ отново има разлики. Въпреки че броят на самоубийствата не се е променил през последните години, броят на самоубийствата с огнестрелни оръжия е нараснал (виж графика 8). Най-вероятен фактор за това увеличение е по-голямата достъпност на населението до оръжие.

¹⁶⁹ Източник: МВР, НСП.

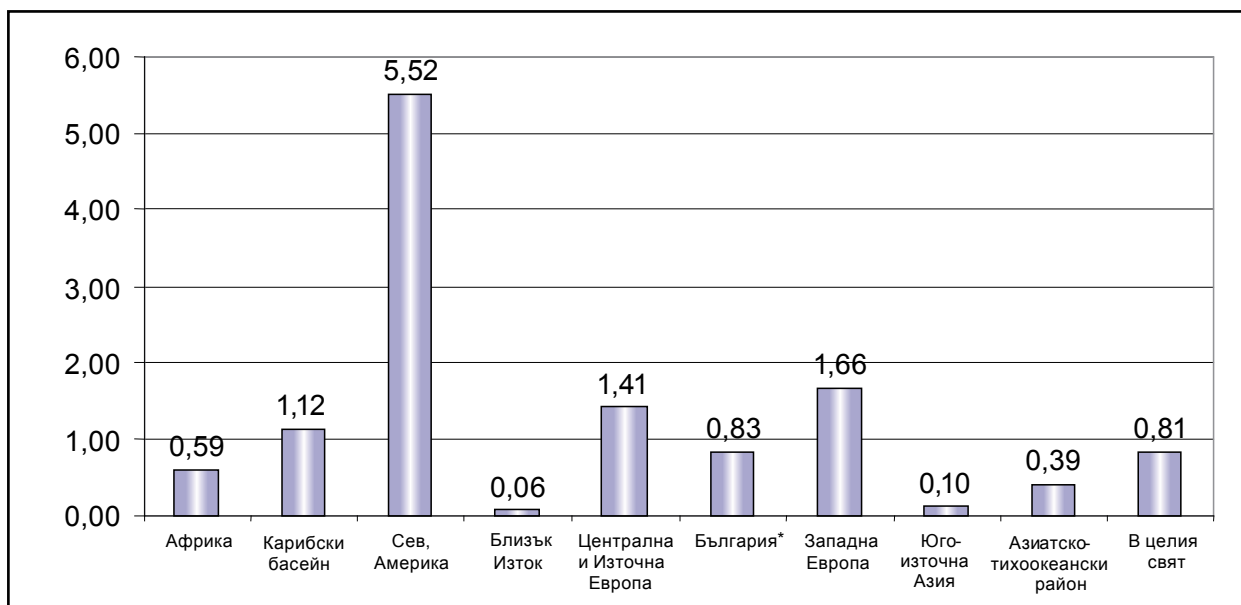
¹⁷⁰ Източник: НСИ.

Графика 8: Самоубийства с огнестрелно оръжие като процент от общия брой самоубийства¹⁷¹.

Анализът на данните относно пола на засегнатите от фатални наранявания показва, че мъжете представляват много по-голям дял от жертвите на самоубийства с огнестрелно оръжие от жените и това вероятно е така, тъй като повечето регистрирани притежатели на огнестрелно оръжие са мъже (регистрираните притежатели би трябвало да знаят къде съхраняват оръжието си и да са обучени как се използва). Сред жените процентът на самоубийства с огнестрелно оръжие, като цяло, не се променя от 1995 до 2003 г., като след 2000 г. дори спада.

Като цяло, броят на самоубийствата с огнестрелно оръжие в България на 100 000 души продължава да е малък в сравнение с повечето държави. Това е резултат от сравнително малкия брой огнестрелни оръжия на глава от населението.

Графика 9: Самоубийства с огнестрелно оръжие (на 100 000 души)¹⁷².

Забележка: С известни изключения, данните за повечето страни са за периода 1997-1999 г.

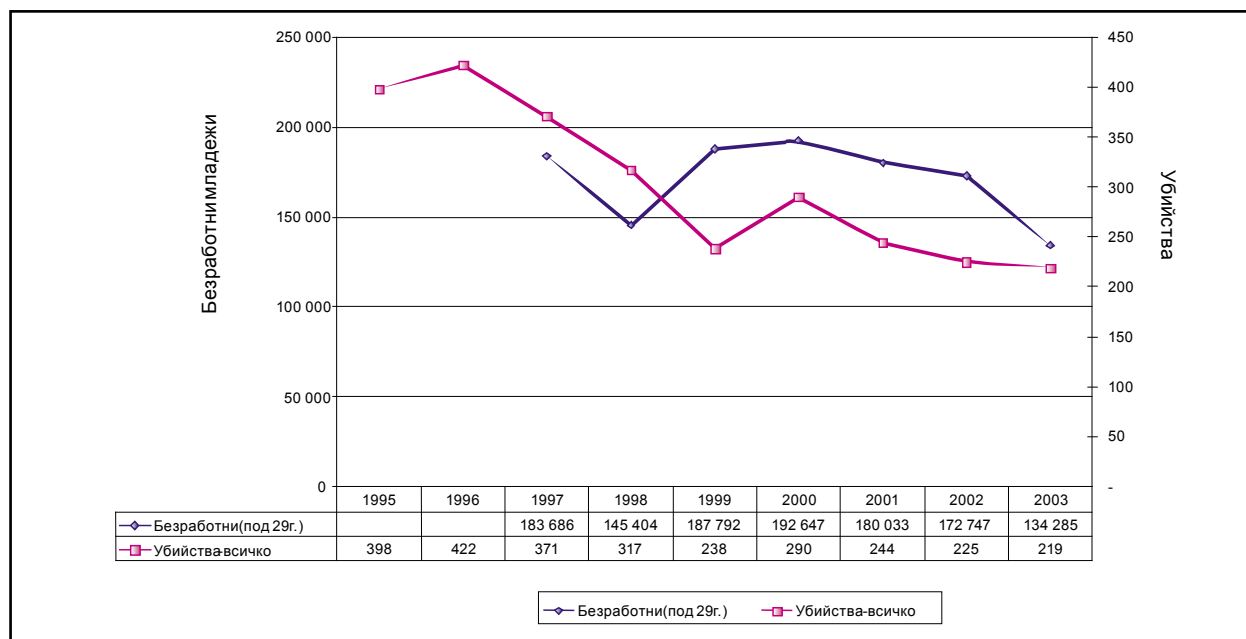
¹⁷¹ Източници: НСИ и МВР, ДНСП.

¹⁷² Източник: Данните за България са за 2003 г. и са взети от статистиката на НСИ. Данните за останалите страни са на СЗО, 2002.

2.2 Престъпления с МОЛВ

Полицейската статистика от 1998-2003 г. показва постепенен спад на регистрираните престъпления. Това се дължи на редица фактори, сред които са демографските показатели, навиците за заявяване на престъпление и икономическата ситуация. Между 2000 г. и 2003 г. общо за страната безработицата е спаднала приблизително от 18% до 13%. Спадът е най-значителен сред младите хора¹⁷³. Връзката между престъпност и безработица се отбелязва в различни изследвания по цял свят¹⁷⁴, а връзката между убийствата и безработицата е ясно изразена в България. Както показват и официалната статистика и прегледът на медийните съобщения за убийства между 2003 г. и 2004 г., социалната група, за която е най-вероятно да извърши убийство в България, е тази на младите безработни мъже. Следователно, спадът в престъпността вероятно се дължи и на спадащата безработица сред тази група от населението.

Графика 10: Зависимост между убийствата и младежката безработица¹⁷⁵.

Вторият важен фактор, който спомага за намаляване на нивото на престъпността, е демографската ситуация – населението на България бързо застарява и намалява, като през периода 1990 г. – 2003 г., достига от около 8,7 до 7,7 милиона души. Причините за този спад са ниската раждаемост и високата емиграция сред населението под 35-годишна възраст. Сред емигрантите, търсещи възможности на запад, има както престъпници, така и спазващи законите граждани¹⁷⁶.

Поради спада на регистрираните престъпления в периода 1998 г. – 2002 г. този раздел се занимава повече с тенденциите в престъпленията с използване на огнестрелно оръжие, отколкото с данните за техния брой. Графика 11 показва средния годишен брой на престъпленията, при които е използвано огнестрелно оръжие на 100 000 души през този период, за всяка от областите. В сравнение с останалите, две области изпъкват като първенци по престъпления с огнестрелно оръжие – София-област (а не София-град) и Плевен. Причината за различните нива на престъпността в различните области на страната имат специфични обяснения, които не са предмет на настоящото изследване.

За да открие връзки на зависимост на нивото на престъпността с огнестрелни оръжия в отделните административни области, експертният екип разгледа: а) броя на регистрирани оръжия в отделните области и б) броя на заловени незаконни / откраднати оръжия в областта, като индикатор за броя на незаконните оръжия в

¹⁷³ Агенция по заетостта (<http://www.nsz.government.bg/>).

¹⁷⁴ Виж, например: Raphael, 2001.

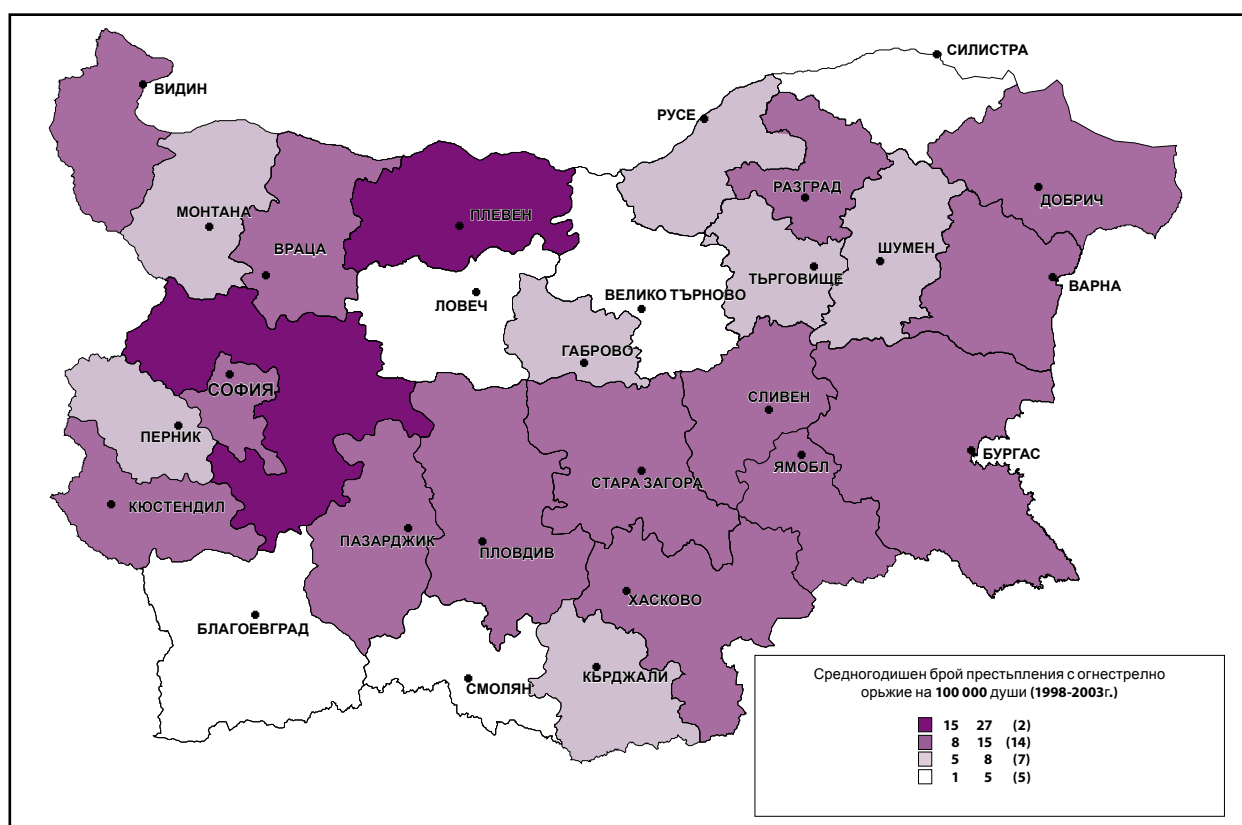
¹⁷⁵ Източници: НСИ / Министерство на труда и социалната политика, Агенция по заетостта .

¹⁷⁶ Дойче Веле, 27 ноември 2003 г.; Монитор, 22 септември 2003 г.; Дневник, 14 ноември 2002 г.

областта. Статистическият анализ показва, че съществува много по-силна връзка на извършените престъпления с огнестрелно оръжие и броя на регистрираните оръжия, отколкото с броя на заловените незаконни оръжия. Този анализ е в разрез със данните на служба КОС, според които повечето престъпления се извършват с незаконно оръжие. Първото възможно обяснение е, че броят на иззетите незаконни оръжия по области не отразява правилно реалното разпределение на незаконни оръжия. Сиреч, в някои области полицейските служби се справят по-добре отколкото в други.

Другото възможно обяснение е, че връзката с броя на регистрираните оръжия е по-силна, защото по-голяма част от неразкритите престъпления се извършват със законно оръжие. Независимо обаче дали тази хипотеза е вярна, силната връзка показва че съществува ясно изразена връзка между престъпленията с огнестрелни оръжия и регистрираните оръжия в различните области на страната. Този анализ може би намира потвърждение във резултатите от действията на полицията през януари 2005, когато 49 души, свързани със пазара на проститутки, бяха задържани в Пампорово. У тях бяха открити 11 регистрирани пистолета, а главният секретар понижи началниците на КОС в три пловдивски РПУ-та на МВР, обвинявайки ги че са издали разрешителни за оръжия на криминално проявени личности.¹⁷⁷

Графика 11: Средногодишен брой на престъпленията с огнестрелно оръжие на 100 000 души (1998-2003)¹⁷⁸.

2.2.1 Незаконно притежание, производство и търговия с МОЛВ

Незаконното притежание, производство и търговия с огнестрелно оръжие, боеприпаси и взривни вещества се разглеждат в Чл. 337 и 339 на Наказателния кодекс. Както е показано в Таблица 22, през последните години тенденцията за престъпленията по Чл. 337 и 339 съвпада с общата картина на престъпленията. След рязкото нарастване през 1996 г., когато са регистрирани 1511 случая, престъпленията от тази група през 2000 г. спадат на 743. Колебанията на броя им през следващите три години не сочат към някаква значима промяна. Вижда се също, че през 1998 г. и 2003 г., делът на престъпленията, в които става дума само за огнестрелни оръжия се е увеличил.

¹⁷⁷ Банкер-Параграф 22, 22 януари 2005 г.

¹⁷⁸ Източник: МВР, НСП.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004 (6 мо.)
Чл. 337 & 339	1 511	1 283	1 207	1 083	743	829	628	702	538
Само огнестрелни оръжия	–	–	166	154	105	127	150	189	–

Таблица 22: Регистрирани престъпления, свързани с незаконно притежание, производство и търговия с огнестрелно оръжие ¹⁷⁹.

Демографски характеристики на нарушителите.

Интерес представлява фактът, че извършителите на престъпления, свързани с незаконното производство, търговия и транспортиране на оръжие в България са съвсем различна група от извършителите на други видове престъпления. Първо, 99 % от тях са мъже, докато при останалите видове престъпления делът на мъжете е 95 %. Още по-необичайна е възрастовата структура на тази група. Според полицейската статистика 62,3 % от всички престъпления от тази група се извършват от лица между 14 и 29-годишна възраст. Но лицата на тази възраст представляват едва 23 % от обвиняемите по Чл. 337 и 339 от НК. Освен това, лицата над 50 години, които са извършители на 5 % от всички престъпления, извършват 28 % от престъпленията, свързани с незаконно притежание на оръжие. Вероятно това се дължи на факта, че голяма част от тези нарушители са бивши работници в отбранителни предприятия, препитаващи се с нелегално производство и търговия с оръжие, които са на възраст между 50 и 60 години. Равнището на повтаряемост при тази група престъпления също е по-ниско, отколкото при всички други престъпления – в 77 % от случаите лицата извършват престъпление за първи път, докато при другите престъпления този дял е 65 %.

Таблица 23 представлява сравнителна диаграма на всички категории престъпления с огнестрелно оръжие за 2002-2003 г. Включени са престъпления, при които използването на оръжие е съществен елемент или има важен социален ефект, а именно, убийства, престъпления против собствеността, хулиганство, както и “незаконно производство, притежание и складиране на огнестрелни оръжия, взривни вещества и боеприпаси”. Вижда се, че двете категории, които трябва да бъдат разглеждани отделно, са въоръжените грабежи и убийствата. Важно е да се отбележи, че виктимизационни изследвания, като тези, проведени от Витоша Рисърч (2002 г. и 2004 г.) регистрират, че при въоръжените престъпления известна част не се докладват на полицията. Поради оскъдни данни в изследванията, обаче, не може да се направят валидни заключения.

ДЯЛ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ ОТ ВСИЧКИ ВИДОВЕ ПРЕСТЪПЛЕНИЯ *							
КЛАСИФИКАЦИЯ НА ПРЕСТЪПЛЕНИЯТА СПОРЕД НАКАЗАТЕЛНИЯ КОДЕКС	1998	1999	2000	2001	2002	2003	ПРОМЯНА 1998-2003
Убийство-довършено (Чл. 115-127)	19,09%	14,56%	14,95%	13,83%	19,07%	20,85%	1.76%
Убийство-опит (Чл. 115-116-,118)	13,36%	14,50%	28,07%	22,53%	23,46%	21,94%	8.57%
Умишлена тежка телесна повреда (Чл. 128, 131, Ал.1.5)	4,21%	2,21%	9,88%	8,54%	6,59%	4,49%	0.28%
Грабеж (Чл.198-200, осв. МПС)	4,49%	4,31%	6,53%	5,84%	2,71%	2,15%	-2.35%
Незаконно производство, притежание и употреба на огнестрелни оръжия и взривни вещества (процентът е за огнестрелни оръжия като част от цялата категория)	12,92%	13,95%	13,34%	13,20%	15,45%	17,06%	4.14%
Процент на престъпленията с огнестрелно оръжие	0,54%	0,55%	0,56%	0,55%	0,47%	0,49%	-0.05%

Таблица 23: Дял на престъпленията с огнестрелно оръжие от всички видове престъпления (1998-2003 г.) ¹⁸⁰.

Забележка: Процентите са за определени категории по НК. Така, през 1998 г. например, МОЛВ са използвани в 19,09 от случаите на нарушение по Чл. 115-127 от НК. Последният ред показва в какъв процент от всички регистрирани престъпления са били използване МОЛВ. Няколко факта трябва да се имат предвид при използване на данните по-горе. Първо, докато латентността при престъпленията несвързани с оръжие леко се е увеличила за периода 2002-2004, няма доказателства за това, това да е така при престъпленията с огнестрелни оръжия, но такава възможност не бива и да се изключва. Наблюдаваните промени може да се разглеждат като реалистични, тъй като латентността при други видове престъпления, включени в таблицата (напр. убийство, въоръжен грабеж) също се счита за ниска или незначителна.

¹⁷⁹ Източник: МВР, НСП. Тези цифри се отнасят за престъпленията по чл. 337 до 339 на НК. чл. 337 обхваща незаконното производство, складиране, продажба, транспортиране, внос и износ на всякакви оръжия и взривни вещества. чл. 338 обхваща складирането и транспортирането на оръжия и взривни вещества, без необходимите мерки за безопасност. По този член има само няколко нарушения. чл. 339 се занимава с незаконното притежание на оръжия и взривни вещества.

¹⁸⁰ Източник: При този анализ са използвани данни на МВР, НСП. По-разширен вариант на тази таблица може да се намери на интернет страницата на Център за изследване на демокрацията, <http://www.csd.bg/en/euro/arms.php>.

Накрая трябва да се отбележи, че истинността на горните данни и анализи е в пряка зависимост от тенденциите за съобщаване на престъпленията и полицейската система за събиране и управление на данни. Един от най-важните въпроси е за какъв процент от реално извършените престъпления не се съобщава изобщо. Редица изследвания показват, че в България престъпленията, за които не се сигнализира са около 53%¹⁸¹. Но проучванията, направени от Центъра за изследване на демокрацията по този въпрос сочат, че именно през този период латентността на престъпленията се е увеличила¹⁸². При положение, че няма промяна при другите фактори, увеличаващото се нежелание на гражданите да съобщават в полицията за извършените престъпления, винаги води до намаляване на нивото на престъпността в официалната статистика. Склонността на хората да съобщават за престъпленията зависи в огромна степен от тяхното доверие в полицията, а това е тема, за която се говори по-подробно в раздел 3.2.

2.2.2 Убийства

Убийствата с огнестрелно оръжие представляват значим дял от всички убийства в страната и техният дял нараства от 1999 г. Таблица 24 предлага за сравнение две съвкупности от данни – на НСИ и на полицията. Докато полицейските данни са въз основа на отчети, идващи от районните полицейски управления, данните на НСИ идват от смъртните актове, издадени от упълномощени лекари. Смъртните актове се изпращат в общините, които поддържат регистри на починалите граждани, а НСИ събира своите данни от общините¹⁸³. Между двете съвкупности от данни няма съвпадение дори по общия брой убийства и най-вече по отношение на убийствата с огнестрелно оръжие. Както бе отбелязано, възможно е това да се дължи на случаите на замесени военнослужещи или полицаи, които подлежат на военен съд, да не са отчитани в полицейската статистика. НСИ е единствената институция, събираща данни за убийствата от всички източници. Друга причина за разминаванията може би са случаите, в които медицинските лица регистрират даден случай като убийство, но след аутопсия смъртта се прекатегоризира (напр. като самоубийство)¹⁸⁴.

От Таблица 24 може да се види и годишният процент убийства в България на 100 000 души. Тя показва, че докато абсолютният брой, както на убийствата, така и на убийствата с огнестрелно оръжие намалява, следвайки общия спад на населението през последните години, процентното намаляване на глава от населението е много по-малко за убийствата с огнестрелно оръжие, отколкото за убийствата като цяло (12% или 28% в зависимост от това дали се използват данни от НСИ или от полицията).

ГОДИНА	НАСЕЛЕНИЕ	ДАННИ НА НСИ				ДАННИ НА ПОЛИЦИЯТА			
		БРОЙ УБИЙСТВА	ДЯЛ УБИЙСТВА	УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	ДЯЛ УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	БРОЙ УБИЙСТВА	ДЯЛ УБИЙСТВА	УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ	ДЯЛ УБИЙСТВА С ОГНЕСТРЕЛНО ОРЪЖИЕ
1998	8 256 800	317	3 84	88	1,07	351	4,25	67	0,81
1999	8 210 600	238	2 90	51	0,62	309	3,76	45	0,55
2000	8 170 200	290	3 55	70	0,86	301	3,68	45	0,55
2001	7 913 300	244	3 08	73	0,92	282	3,56	39	0,49
2002	7 868 900	225	2 86	65	0,83	221	2,81	45	0,57
2003	7 750 000	219	2 83	74	0,95	192	2,48	49	0,63
Процентно изменение 1998-2003			-36%		-12%		-87%		-28%

Таблица 24: Убийства с огнестрелно оръжие и дял на убийствата на 100 000 души¹⁸⁵.

На ниво от 0,95/100 000 делът на убийства с огнестрелно оръжие в България е много под това в другите централно- и източно-европейски страни¹⁸⁶. Сравнителните стойности, обаче, включват републиките от бившия Съветски съюз и всички бивши югославски републики, някои от които преминаха през ожесточени конфликти и

¹⁸¹ Едно общоприето обяснение е свързано с навигите на населението от времето на комунистическото управление, когато бе насърчавано редовното донасяне в полицията за всяка съмнителна дейност, била тя престъпление или просто противообществена проява.

¹⁸² Център за изследване на демокрацията, 2002.

¹⁸³ Заповед № 16 от 21 август, 1996 г. за Организацията на болнично медицинско лечение в държавните болници. Обн., ДВ бр. 76 от 6 септ. 1996 г.

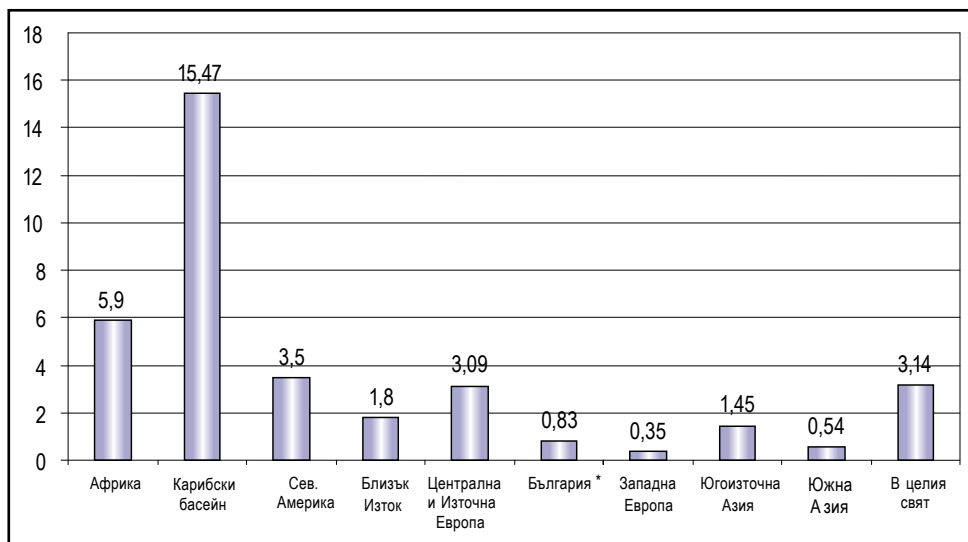
¹⁸⁴ Интервю, Колев, 23 ноември 2004 г.

¹⁸⁵ Източник: НСИ / МВР, НСП.

¹⁸⁶ ИМО 2004, с.199-200.

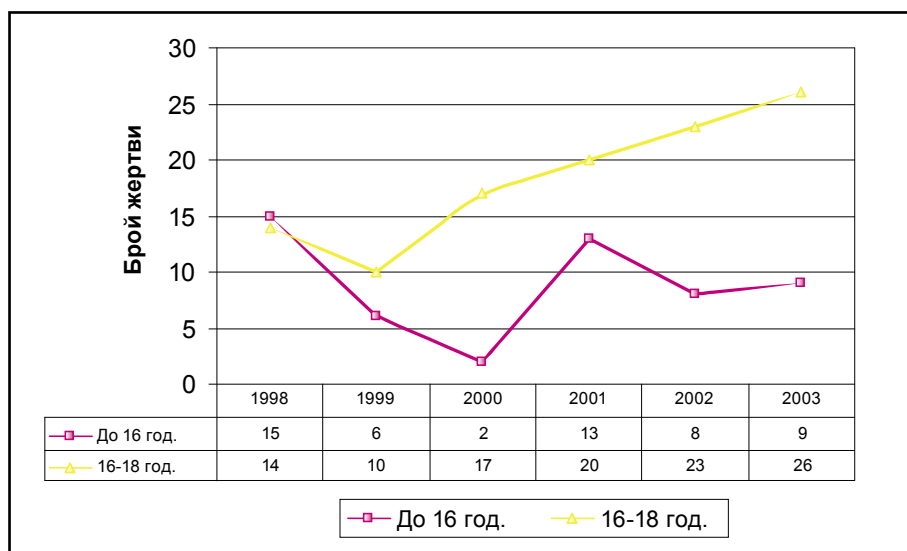
продължително етническо напрежение, в резултат на което сред населението има много огнестрелни оръжия и делът на убийствата с огнестрелно оръжие продължава да е висок. Струва си да се отбележи също, че в България коефициентът на убийства с огнестрелно оръжие на 100 000 души е повече от два пъти по-висок от този в Западна Европа.

Графика 12: Дял на убийствата с огнестрелно оръжие (на 100 000 души)¹⁸⁷

2.2.2.1 Младежта и убийствата с огнестрелно оръжие

През последните години е налице тревожна тенденция за постоянно увеличаване на броя на малолетните и непълнолетните жертви на престъпления с огнестрелно оръжие, особено между 16-18-годишните (виж графика 13). В следващите две графики е даден годишният брой на малолетни и непълнолетни жертви на престъпления и на младежите – участници в престъпления с огнестрелно оръжие. От тези графики личи, че докато броят на жертвите се е увеличил през този период от няколко години, то броят на извършителите е останал относително стабилен. Общият брой на непълнолетните жертви на въоръжени престъпления също остава малък.

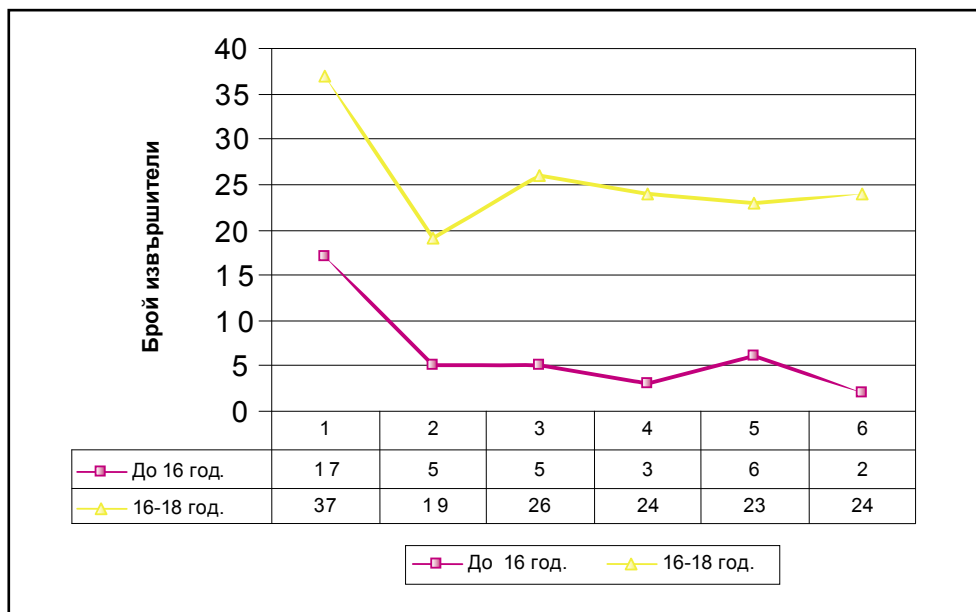

Графика 13: Малолетни жертви на престъпления с огнестрелно оръжие¹⁸⁸.

¹⁸⁷ Източник: Данните за световните региони са взети от СЗО, 2002. Те варират по страни, но в общи линии покриват периода 1997-1999 г. Данните за България са от 2003, НСИ.

¹⁸⁸ Източник: МВР, НСП.

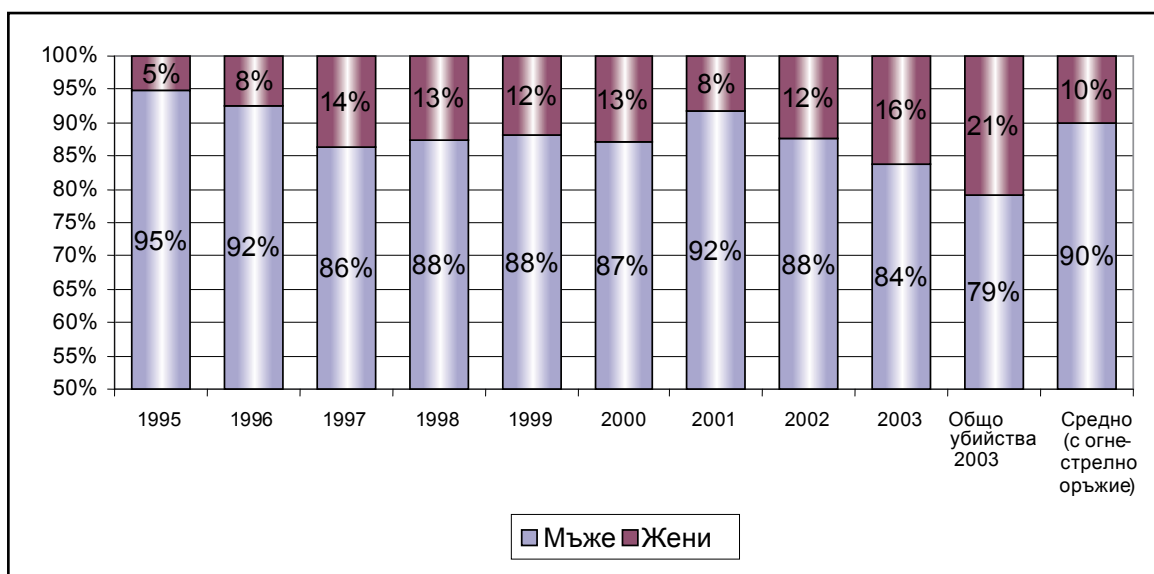
Графика 14: Малолетни извършители на престъпления с огнестрелно оръжие¹⁸⁹.

	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Брой инциденти	19	28	18	9	6	7	6	4

Таблица 25: Убийства и опити за убийства от малолетни и непълнолетни лица¹⁹⁰.

2.2.2.2 Разпределение на убийствата с огнестрелно оръжие по пол

Според данни на НСИ от 2001 г. , делът на жените – жертви се е удвоил – от 8% на 16%, така че надминава средната стойност за света от 10% (виж графика 15). Съобщенията в медиите навеждат на мисълта, че домашното насилие представлява значителна част от тези престъпления, особено убийствата.

Графика 15: Жертви на престъпления с огнестрелно оръжие по пол (1995-2003 г.)¹⁹¹.

¹⁸⁹ Източник: МВР, НСП.

¹⁹⁰ Източник: МВР, НСП.

¹⁹¹ Източник: НСИ / ИМО, 2004.

От таблица 26 се вижда, че жертвите на убийства с огнестрелно оръжие в по-голямата част са над 30-годишна възраст.

ВЪЗРАСТ	ЖЕНИ	МЪЖЕ
До 30 г.	33%	27%
30-50 г.	42%	52%
Над 50 г.	25%	21%

Таблица 26: Възрастов профил на жертвите (2003 г.)¹⁹².

2.3 Въздействие върху социално-икономическото развитие

За разлика от други страни, където голямото разпространение на оръжие сред населението се отразява отрицателно на социално-икономическото развитие, в България разпространението на огнестрелни оръжия най-вече е свързано с нивото на престъпността. Неточността на медицинските данни не позволи да се оценят финансовите разходи, свързани с лекуването на огнестрелни рани. Но тъй като броят на пострадалите остава сравнително малък, логично е да се заключи, че разходите за системата на здравеопазване, произтичащи от злоупотреба с огнестрелно оръжие не представляват значителна пречка за икономическото развитие като цяло. Всъщност, ако тази заплаха за общественото здраве се сравни с жертвите от пътните произшествия, финансовите щети от нараняванията с огнестрелно оръжие изглеждат съвсем малки. Средният годишен брой на смъртните случаи от случайно нараняване с огнестрелно оръжие е 16, докато при автомобилни катастрофи за същия период са загивали средно 1 055 души¹⁹³.

По-трудно е да се оценят последиците от ширещото се сред населението усещане за несигурност по отношение на социалното и икономическо развитие. Липсата на доверие към държавата, институциите и обществото, изразена от респондентите в социологическото изследване и във фокус-групите насочва към хипотезата, че подкопавайки доверието в институциите, несигурността и корупцията възпрепятстват икономическия растеж. Независимо от всичко, е достатъчно ясно, че в повечето случаи разпространението на МОЛВ не е водещо при тези обществени възприятия (виж раздел 3.1). Освен това, чуждестранният бизнес изглежда няма особени тревоги за сигурността в страната. Според една водеща международна организация за оценка на риска, разпространението на огнестрелно оръжие и престъпността, свързана с огнестрелно оръжие, не се възприемат като особено важни въпроси, и следователно не влияят на международния рейтинг на България за сигурност и инвестиционни рискове¹⁹⁴.

2.3.1 Въздействие на контрабандата с МОЛВ върху социално-икономическото развитие на страната

Това проучване успя да установи, че контрабандата на МОЛВ от България донякъде подпомага структурите на организираната престъпност в Западна Европа, но няма видимо въздействие върху социално-икономическото развитие на страната. За контрабандно изнесените МОЛВ извън пределите на България се знае, че стигат чак до Великобритания и Испания. Например през ноември 2003 г., испанската полиция, използвайки данни на българската полиция, арестува шестима българи в Гранада, Испания. У тях са намерени 50 газови пистолета (с български произход), които са преработени в огнестрелно оръжие и 7 автомата "Калашников"¹⁹⁵. В доклад на британската Асоциация на ръководителите на полицейските служби (АРПС), представен на британската парламентарна Комисия по въпросите на въоръжената престъпност, България се споменава като източник на незаконно внесени, преработени газови пистолети "Байкал" – оръжие, което все по-често се използва за престъпни цели във Великобритания¹⁹⁶. Неотдавна италианската полиция залови във Венеция, укрита в тайник на автомобил, пристигащ от България, 40 пистолета, 40 заглушители, няколко хиляди броя боеприпаси, лазерно-оптични мерници и детонатори¹⁹⁷.

¹⁹² Източник: НСИ.

¹⁹³ Средната стойност за периода 1995-2003 г. е изчислена въз основа на данни от НСИ.

¹⁹⁴ Интервю, Стратън, 21 октомври 2004 г.

¹⁹⁵ Съобщение за пресата на МВР, 14 януари 2004 г.

¹⁹⁶ Доклад на Парламентарната комисия по въпросите на въоръжената престъпност, ноември 2003 г., с. 22.

¹⁹⁷ Нова телевизия, 8 ноември 2004 г. Версията на българската полиция по случая е, че оръжията са пътували към български престъпни групировки в Италия. – във: Сега, 9 ноември 2004 г.

В страни като Испания и Великобритания, използвани от българските трафиканти на МОЛВ за крайна дестинация, внесените оръжия могат да бъдат използвани не само в престъпни деяния, но дори и терористични дейности. Транзитните, по пътя на оръжието, страни, обаче, на свой ред понасят негативите на трафика на оръжие и България не е изключение.

Графика 16: Контрабандни маршрути за МОЛВ от България¹⁹⁸.

Освен, че пречат на законния бизнес, контрабандните мрежи за МОЛВ, като част от организираната престъпност, спъват социалното развитие по множество други начини, но най-вече като подкопават работата на държавните институции и принуждават фирмите да правят по-големи разходи за системи за сигурност (виж каре “Организирана престъпност и въоръжено насилие”).

¹⁹⁸ Източник: анализи на Центъра за изследване на демокрацията/Сейфързуърлд.

Организирана престъпност и въоръжено насилие

Разширяването на Европейския съюз до 25 държави – членки предоставя нови възможности за изява на организирани престъпни групи, като същевременно разширява територията, на която те могат да действат. Румъния и България ще се присъединят към ЕС през 2007 г., но престъпните им групировки вече са замесени във всякакъв род начинания с последици в страните от ЕС. Българските престъпни групи се отличават с майсторството си в няколко области: фалшифициране на валута, кредитни карти и всякакви документи, вкл. документи за самоличност и пътни документи. Други две области, в които се изявяват активно, са кражбите на МПС в цяла Европа и в трафика на хора с цел сексуална експлоатация. В момента трафикът на оръжия не е твърде разпространен, нито пък се свързва с определена престъпна група, но според предвижданията на Европол тази практика ще зачести с все по-голямото използване на насилствени средства от страна на престъпните групи. Проблемът вероятно ще се изостри от факта, че Източна Европа е основен източник на контрабандно оръжие.

През последните години в България, и особено в София, се наблюдава видимо засилване на престъпната дейност. Гангстерската война излезе наяве с десетките убийства и опити за убийства. Макар да се полагат усилия да се противодейства на ръста на насилието с огнестрелно оръжие, свързано с мафията, властите изказват недоволство от затрудненията при преследване на нападателите. На свидетелите често се дава да разберат, че не трябва да свидетелстват, адвокати отказват да поемат дела, а доказателства изчезват в ръцете на корумпирани полицейски служители. Макар законодателството да е налице, то не се прилага, а корупцията и недостатъчният капацитет ограничават ефективността на полицията в борбата ѝ с мощните престъпни групировки. На практика нито един сериозен престъпник не е бил успешно преследван през последните години, главно поради корупция и слабо функциониране на съдебната система¹⁹⁹. Безсилието на властите си пролича ясно през октомври 2003 г., когато Главният секретар на Министерството на вътрешните работи ген. Бойко Борисов препоръча на гражданите на София да напускат заведенията незабавно, когато видят, че влизат добре охранявани бизнесмени. Равносметката за сблъсъците между престъпните групи възлиза на повече от 50 мафиотски удара през последните три години, включително следните показни инциденти:

- През декември 2003 г. българските медии разгласиха загрижеността на властите, че убийството на всеизвестния контрабанден бос Константин Димитров ще предизвика война между съпернически престъпни групи.
- През юни 2004 г. двама мъже, преоблечени като свещеници, нахлуват в кафене и разстрелват Димитър Христов – Митко Малкия и двама души от охраната му.
- Подземният бос Милчо Бонев и петима от неговите бодигардове бяха убити в престрелка през юли 2004 г. от убийци, преоблечени в полицейски униформи²⁰⁰.

¹⁹⁹ Европол, с. 17-18, 2.

²⁰⁰ Novinite.com, 10 окт. 2003; Novinite.com, 7 ноем. 2004; SF Chronicle, 12 септември 2004 г.; Дневник, 23 декември 2004 г